

B

Mådehold

Som skrivende skal man tilbageholde informationer. Man skal skrue ned for detaljer, udelade sidehistorier, droppe mellemregninger, vente med nuanceringer, holde igen med antallet af enheder, være varsom med fagtermer og kende forskel på, om man skriver for åben eller lukket dør. Det handler om ikke at ville for meget for hurtigt.

Det kan siges helt kort: Hold igen! Som skrivende skal du være påholdende i forhold til din lyst til at informere om mest muligt. Du skal udvise mådehold. Ikke for at skjule noget, men faktisk for det modsatte – at holde dig i sporet og undgå afledninger. Der er nemlig snævre grænser for, hvad helt almindelige menneskehjerner (også højtuddannede) kan kapere af informationer, før det hele ender i et gråt, konturløst landskab. Uden mådehold overbelaster vi læserens arbejdshukommelse.

Helt overordnet handler det om ikke at ville for meget for hurtigt. Den konkrete vurdering af, hvad *for meget for hurtigt* er i det enkelte dokument, er i sagens natur – ja, konkret. Til gengæld har du her fire generelle principper, du kan benytte, når du skal tage stilling til, hvad læseren har brug for, nemlig:

1. Kend forskel på at skrive for lukket og åben dør.
2. Hav en anstændig omgang med dit fagsprog.
3. Skriv om én ting ad gangen.
4. Vogt dig for *Nu du er på linjen*-syndromet.

At skrive for lukket og åben dør

Det første princip er såre simpelt: Har du behovet, så skriv først for lukket dør, men slut *altid* af med at skrive for åben dør.

Om døren er åben eller lukket, er en metafor for, hvilken skrivesituation vi er i – eller mere præcist: hvem vi skriver til. Når døren er lukket, er vi alene i rummet. Ingen kigger med, vi skriver til os selv. Når døren er åben, skriver vi til resten af verden – dem, der skal læse dokumentet.

Vi skriver for lukket dør i situationer, hvor vi har behov for at fordybe os, grave en sag eller et spørgsmål ud eller komme rundt om alle detaljer og muligheder. Mens vi graver, skriver vi, og mens vi skriver, lærer vi. Det kunne fx være beslutningsoplægget om personaleseminaret fra sidste kapitel; eller en gennemgang af de relevante bestemmelser og domme relateret til biavl på Læsø; eller en analyse af tilgængelig viden om den femtedel af de unge, der står uden ungdomsuddannelse som 25-årige; eller ... (fortsæt selv).

Når vi skriver for lukket dør, er vi i gang med at *forstå*. I den situation interesserer vi os for faglig korrekthed, ordentlig analyse, at intet er glemt eller overset, at mellemregningerne er på plads, hjørnerne er gravet ud og så videre. Imens vi ordner vores tanker, skriver vi her og der i dokumentet, alt efter hvilken del af opgaven vi lige i dette øjeblik er ved at fordybe os i. Og vi holder først op med at skrive, når vi mener, at vi har skabt pakken. Altså når vi har overbevist os selv om, at vi forstår.

Hvad der i den proces til gengæld glider i baggrunden, er alt, der har med formidlingen af stoffet at gøre. Er teksten logisk fremadskridende, set med læserens briller? Eller er den

“ *Ingen slipper godt fra at forklare en sag, samtidig med at de selv er i færd med at forstå den. Derfor: Forstå først – forklar så.* ”

fyldt med helt unødvendige detaljer og mellemregninger? Har vi fjernet alle spor af vores egen arbejdsproces – *først gjorde jeg X, men så opdagede jeg Y, hvorefter ...* Er stavningen tjekket igennem? Er grafikken pæn, tabellen tilgængelig og fagterminologien forståelig?

Svarene på stort set alle de spørgsmål vil ofte være et eftertrykkeligt: Nej. Det var slet ikke dét, der var i fokus, da teksten blev skrevet. Døren var jo lukket.

Hvis du vil kommunikere til andre end dig selv (og din umiddelbare chef), så skal teksten skrives på ny for at blive læsbar. Denne gang for åben dør – forfra og i et nyt dokument.

Man går i gang med at *forklare*, når man skriver for åben dør. Og hvis forklaringen tager udgangspunkt i en tekst skrevet for lukket dør, skal man være kritisk. Hvilke informationer har læserne egentlig brug for?

Der vil så sikkert som amen i kirken være nuancer, mellemregninger, baggrundsinformationer og alle mulige spor af din egen erkendelsesproces, som ikke behøver at komme ud i det åbne, fordi det ganske enkelt kun er i vejen og ingen betydning har for læseren.

Men tag ikke fejl: Den lukkede og den åbne skriveproces er nøjagtig lige legitime. Det vigtige er, at man som skrivende er klar over, om man er i den ene eller den anden slags proces. Det er okay at starte lukket – men man har altid behov for at skrive et nyt dokument for åben dør, hvis nogen skal læse det. Ingen slipper godt fra at forklare en sag, samtidig med at de selv er i færd med at forstå den. Derfor: *Forstå først – forklar så.*

Dermed også sagt, at hvis du allerede ved alt, eller næsten alt, om en sag, har du næppe brug for fordybelsen – højst for en plan over, hvordan du vil strukturere dit stof. I det tilfælde kan du nøjes med at skrive planen i note- eller skitseform for lukket dør og dernæst gå i gang med at skrive for åben dør.

Problemet opstår, hvis man ikke kan kende forskel på de to processer. I så fald er man i overhængende fare for ufrivilligt at komme til at producere administrative tekster af den allermost forfærdelige art, nemlig tekster skrevet for lukket dør, som uredigeret forlader både skrivebordet og kontoret og kommer ud i det åbne. Den type tekster er ofte skrevet i en blanding af erkendelsesrækkefølge og kronologisk rækkefølge, og de er typisk rodede og vanskelige at forstå – eller urimelig tilsandede af teknik. Ofte er de også grimme, med forskellige skrifttyper, mærkelige indtryk, stavefejl, svært tilgængelige sætninger og besynderlige afsnitsinddelinger. Det er ikke kønt at have den slags tekster flydende rundt på gangene.

Fagsprog og fællessprog

Nogle mennesker har kun et skuldertræk, en hovedrysten eller et hånligt fnys tilovers for forslag om at skruer lidt ned for særlige fagudtryk. Spørger man ind til fnyset, får man ofte et svar i stil med: *Vores fagtermer eksisterer af en grund – vi bruger dem for at være præcise. Vil du tage min faglighed fra mig?*

Svaret er nej. Hverken faglighed eller fagsprog skal tages fra nogen. Og fagpersoner hverken skal eller bør undgå bestemte ord, bare fordi de fleste andre har svært ved at forstå dem. Svære ord kan være helt nødvendige for at bevare den faglige præcision – fx for at andre fagfæller forstår, at det netop er X, vi taler om her.

Men hvis du alligevel skulle være det mindste i tvivl om, hvor fuldstændig uigennemtrængeligt et uforklaret fagsprog kan være for den uindviede, så se her:

Ad, et aim med den scar. Har du fået mange flere match end det der? Må jeg gerne få den der rocketlauncher? Du har medkit, ikke? Har én til chest. Har launchpad. Dér er en til medkit. Så behøver vi ikke launchpad. Når du er inde i zonen, så bare kast et medkit. Kom nu, hvis du vil have de skins. Vi speedrunner ind i zonen. Bam! Åhr. Jeg lavede perfekt V-hop. Uh, den ene er knocked! Tripled inget headshot. Tre bigs! Åhr, jeg er legendary 24. Han er dinged, lazered, cracked, oneshot!

Mange har nok fanget, at det er gamersprog – faktisk en udskrift af en gamende 12-årigs udbrud. Men hvad spiller han, hvad siger han (faktisk råber han) og hvad sker der i spillet, mens han råber. Spørg en anden gamer, og han vil svare: "Jep,

han spiller *Fortnite*, og jeg forstår alt." Vi andre må nøjes med duften. Jo tak, vi kan godt genkende gamersprog, men øh, hvad betyder det – egentlig?

På samme måde kan udenforstående sagtens genkende aromaen af økonom-, jurist-, ingeniør- eller lægesprog, men hvad var det nu lige, de svære ord og udtryk betød? Hvad er det nu, vi ikkejurister skal forstå ved ord som *agterskrivelse*, *nullitet*, *hjemvise*, *stadfæste*, *ulovbestemt*, *tvangsfuldbyrdelse* og *opsættende virkning*?

Man kan vælge flere fremgangsmåder, når man har behov for fagudtryk, som ikke er en del af fællessproget – altså det hverdagssprog, der er fælles for alle mennesker, uanset faglig baggrund. Den nemmeste er selvfølgelig bare at give den gas med de frække ord, og det har man da også lov til – under én ganske bestemt omstændighed: Hvis en gamer udelukkende taler eller skriver til andre gamere, kan han gøre præcis, som han vil. Fuld fart på *tripleledinget headshot*. Intet behov for at tænke i nogen som helst oversættelse eller forklaring. Alle, der vil forstå, kan forstå.

Det dur dog kun, når *alle* har samme faglighed. Og det har alle uhyre sjældent. I virksomheder og offentlige institutioner forholder det sig som bekendt ofte sådan, at eksperter kommunikerer med alle mulige ikkeeksperter (hvoraf mange sikkert er eksperter i noget andet). Ingeniører skal overbevise politikere i Teknisk Udvalg. IT-folket vil gerne have økonomidirektøren i tale. Juridisk Afdeling giver input til resten af organisationen. Økonomienheden skal oplyse ikkeøkonomer om budgetproblemer. Og så videre.

Når man skal kommunikere ud af sin faglighed, kan man gøre tre ting. Man kan helt droppe fagudtryk. Man kan forklare sig. Eller man kan bruge parentes.

“ *Hvad er det nu, vi ikkejurister skal forstå ved ord som agterskrivelse, nullitet, hjemvise, stadfæste, ulovbestemt, tvangsfuldbyrdelse og opsættende virkning?* ”

Mens man skriver, skal man tænke sig grundigt om og vurdere, om dette eller hint fagudtryk er nødvendigt eller i virkeligheden godt kan undværes. Er arkitektudtryk som *dørbladet*, *lodstokken* og *det gående på et vindue* nødvendige for at forstå, hvad sagen handler om? Eller kan man nøjes med de udtryk, vi alle kender, nemlig døren, vaterpasset og vinduet?

Hvis fagudtrykket er uomgængelig nødvendigt, må man kombinere det med en forklaring på fællessproget – fx om *dørbladet*, som er den del af en dør, der kan bevæge sig.

Man kan også vælge at sætte fagordet i parentes, når man skriver om den del af en dør, der kan bevæge sig (*dørbladet*), og gør man det, har man i realiteten benyttet sig af det, man kunne kalde verdens mindste bilag. I parentes kan man bevare et fagudtryk til ære for sine fagfæller, mens man i brødteksten gør sig den umage at tage udgangspunkt i fællessproget af hensyn til de modtagere, man ikke deler faglighed med.